

TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU TASARISININ HAZIRLANMASI NEDENLERİ ÜZERİNE

Feriha Bilge TANRIBİLİR*

I. Giriş

403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK)¹ 1964 yılında yürürlüğe girmiş ve günümüze kadar bazı hükümlerinde değişiklikler yapılmıştır. 2006 yılının Nisan ayında yeni bir Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun hazırlandığı kamuoyuna açıklanmıştır. TVK Tasarısı'nın "*Genel Gerekçe*"sinde² yeni bir vatandaşlık kanununun hazırlanmasına niçin ihtiyaç duyulduğu açıklayan muhtelif gerekçeler yer almaktadır. Bu çalışmada tasarının hazırlanma gerekçeleri ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilecektir.

II. Tasarıdaki Gerekçeler

TVK Tasarısı'nın "*Genel Gerekçesi*"nde hangi sebeplerle yeni bir kanun hazırlanmasına ihtiyaç duyulduğu ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Gerekçede vatandaşlık kavramı ve devletin vatandaşını belirleme yetkisine değinildikten sonra, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda vatandaşlığı asli kazanma yolları ile, doğum dışı sebeplere dayanılarak vatandaşlığın kazanılmasında uluslararası alandaki gelişmelerin göz önünde bulundurulduğuna işaret edilmiştir. Bu genel açıklamalardan sonra iki paragraf "*Avrupa Birliği vatandaşlığı*" kavramına ayrılmıştır. Türk vatandaşlığını düzenleyecek olan bir kanunun gerekçesinde Av-

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku öğretim üyesi.

¹ RG 22.2.1964-11638.

² Metin için bkz., <http://basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/101-1195.doc> (8.5.2006)

rupa Birliği vatandaşlığına yer verilmesinin sebebi anlaşılamamıştır.³ Çünkü anılan kavram, gerekçede de belirtildiği üzere birlik içinde üye devlet vatandaşlarının bazı haklardan yararlanmasına ilişkin olup üye devletlerin Birlikten müstakil olarak kendi vatandaşlığını düzenleme yetkisini etkilememektedir. Dolayısıyla birlik üyesi dahi olmayan bir devletin vatandaşlık kanunu tasarısında böyle bir kavrama yer verilmesi yerinde olmamıştır.

Gerekçede yeni bir kanun hazırlanmasına mesnet teşkil etmek üzere birçok neden sayılmıştır: 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda pek çok değişiklik yapılarak yapısının bozulması, Anayasa'nın 66. maddesinin değiştirilmesi, Türk Medeni Kanunu ile uyumun sağlanması, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne uyum, vatandaşlığa alınmayı kolaylaştırma.

Gerekçede son olarak, yukarıda geçen Avrupa Birliği vatandaşlığında olduğu gibi gerekçeye yazılma sebebi anlaşılamayan bir başka husus yer almaktadır. Bu bölümde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının yaşadıkları ülke vatandaşlığını kazanmalarından bahsedilmektedir:

“Yine bu dönemde yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayısında büyük artışlar olmuştur. Türkiye dışında yaşayan Türk vatandaşları, bulundukları ülkelerde siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan daha etkin olabilmek için yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığına sahip olma çabası içindedirler. Bazı devletler ülkesinde yaşayan Türk vatandaşlarına, Türk vatandaşlığını kaybetmeden kendi vatandaşlığını vererek çok vatandaşlığa sahip olmalarına imkân tanımaktadır. Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde yaşayan Türk vatandaşları ancak Türk vatandaşlığından izinle çıkarak bulundukları ülkelerin vatandaşlığını kazanabilmektedirler.”

TVK'da muhtelif tarihlerde yapılan değişiklikler ile yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının yaşadıkları devletin vatandaşlığını kazanmalarını ve Türkiye ile bağlarını devam ettirmelerini sağlayacak uygulamalar geliştirilmeye çalışılmıştır. Aşağıda da inceleneceği üzere, Türk vatandaşlığından “çıkma” ve “çıkmanın sonuçları” bu amaca yönelik olarak kanun koyucu tarafından muhtelif tarihlerde ele alınmıştır. Bu itibarla, anılan halin vatandaşlıkla ilgili yasal düzenlemenin

³ Nitekim Avrupa Birliği Uyum Komisyonu raporuna karşı oy yazısında AB müzakere süreci yeterince açıklığa kavuşmadan bu tip vatandaşlık kavramının tasarının genel gerekçesine mesnet oluşturması yerinde görülmemiştir.

yeniden gözden geçirilmesini ve yeni bir kanun hazırlanmasını zaruri kılması söze konu edilemez.

A. Yürürlükteki TVK'da Günümüze Kadar Pek Çok Değişiklik Yapılmış Olması

1964 yılında günün ihtiyaçlarına ve bu alandaki modern eğilimlere uygun olarak hazırlanan 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, kendi içinde tutarlı, bölümler arasında uyumu, simetrisi bulunan ve kullanılan kavramlar itibariyle yeknesak olma özellikleri taşıyan bir kanundu. Ancak Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda 1981 yılından itibaren altı defa muhtelif hükümlerde değişiklik yapılmış ve yeni bazı hükümler ilave edilmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan değişiklikler ve bu kanuna yapılan ilaveler, ilk metnin kendi içinde barındırdığı insicamı büyük ölçüde zedelemiştir.

1. 2383 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler⁴

1981 yılında 2383 Sayılı Kanunla Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun pek çok maddesi değiştirilmiş ve bazı maddelere yeni fıkralar eklenmiştir. Yapılan değişiklik ve eklemeleri başlıca üç grupta toplamak mümkündür:

Birinci gruba vatandaşlığın ana veya babadan kan esasıyla kazanılması bakımından mevcut olan farklılığı kaldırmaya yönelik hükümler dahil edilebilir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 1. maddesinde yer alan anadan Türk vatandaşlığının kazanılmasını belli şartlara tabi kılan düzenleme yürürlükten kaldırılmış, vatandaşlığın Türk anadan doğma veya Türk babadan olma şartıyla kazanılması esası getirilmiştir. Buna paralel olarak 12. maddenin (a) bendinde yer alan "*Türk anadan doğup da Türk vatandaşlığını kazanamayanlar*"a tanınan seçme hakkı yürürlükten kaldırılmıştır. Türk vatandaşlığından seçme hakkının kullanılarak ayrılma hakkına sahip olanlar arasında bulunan "*analarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazananlar*" muhafaza edilmekle beraber, çifte tabiiyeti önlemek üzere doğumla yabancı babalarının vatandaşlığını kazanan çocuklara da bu hak tanınmıştır. Çıkmanın çocuklara olan etkisinin düzenlendiği 32. maddeye de Türk vatandaşlığından çıkan ba-

⁴ RG, 17.2.1981-17254.

baya bağlı olarak küçük çocukların otomatik olarak vatandaşlıklarını kaybetmelerini önleyecek şartlar getirilmiştir. Görüldüğü üzere, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan ilk değişiklik ile ilk sistemi bozan hükümler de kanuna girmiştir. Zira değişiklik yapan kanun koyucunun iradesi eğer Türk vatandaşlığını kan esasıyla kazanmada ana baba arasında eşitlik getirmek idiyse, bunu anadan vatandaşlığın kaybında da sağlaması gerekirdi. Bu yön ihmal edilmiştir.

İkinci grup değişiklik ve ekler ise, daha ziyade çıkma ile ilgili hükümlerde görülmektedir. Değişiklik, özellikle yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığını muhafaza ederek ikinci bir devlet vatandaşlığını kazanmalarına imkan veren hükümler (m. 21, 22, 23) içermektedir. Çifte tabiiyetli olmaya izin veren bu değişiklik nedeniyle kaybettirme sebeplerinin sayıldığı 25. maddenin (a) bendinde daha genel bir ifade kullanılmıştır; sadece çıkma izni olmadan değil, izin almadan kendi isteğiyle bir başka devlet vatandaşlığının kazanıldığı her hal kaybettirme sebebi olarak kabul edilmiştir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun ilk halinde bulunmayan bir müessesenin, *"Türk vatandaşlığını muhafaza ederek yabancı devlet vatandaşlığını kazanmaya iznin"*, kanunun çıkma hükümleri arasında düzenlenmiş olması bir başka sistemi bozan durumdur.

Üçüncü grupta ise vatana bağlılıkla bağdaşmayan eylemler nedeniyle vatandaşlığın kaybı yollarına ilişkin değişiklik ve ilaveler yer almaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun kaybettirmeye ilişkin 25. maddesine dönemin şartları nedeniyle (g)⁵ ve (h)⁶ bentleri ilave edilmiş, çıkarmayı düzenleyen 26. maddenin kapsamı genişletilmiştir. TVK'ya göre savaş hali dışında asli Türk vatandaşları hakkında, Türkiye'nin iç ve dış güvenliğe veya iktisadi ve mali güvenlik aleyhine davranışları nedeniyle çıkarma kararı verilemez. TVK'nın 25. maddesine eklenen

⁵ Anılan hüküm (TVK mülga 25/g) aşağıdadır.

"Yurt dışında bulunup da Türkiye Cumhuriyetinin iç ve dış güvenliği ile kanunun suç saydığı şekilde iktisadi veya mali güvenliği aleyhine faaliyette bulunan veya yurt içinde bu tür faaliyetlerde bulunup da her ne suretle olursa olsun yurt dışına çıkan ve hakkında Türkiye'de bu nedenle kamu davası açılmasına veya ceza kovuşturmasına veya hükmün infazına olanak bulunmayan ve gelmesi için yapılan duyuruya rağmen üç ay içinde, savaş, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde bir ay içinde yurda dönmeyenler"

⁶ TVK'nın 25. maddesine eklenen (h) bendinde şu hüküm yer almaktadır:

"Herhangi bir yolla yabancı bir Devlet vatandaşlığını kazanmış olup, kesintisiz olarak en az yedi yıl Türkiye dışında oturan ve Türkiye ile ilgisini ve bağlılığını kesmediğine ve Türk vatandaşlığını muhafaza etmek isteğine delalet edecek resmi temas ve işlemlerde bulunmayanlar"

(g) bendiyle idareye belirtilen sebeplere dayanılarak asli Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığının kaybettirilmesine karar verebilme imkanı sağlanmıştır. Bu nedene dayanılarak haklarında kaybettirme kararı verilen kişilerin mallarının hazinece tasfiyesi de öngörülmüştür.⁷ TVK'nın 25. maddesine eklenen (h) bendiyle ise, yabancı devlet vatandaşlığını herhangi bir yolla kazananların Türkiye ile ilgi ve bağılılığının kesilmesi, kaybettirme sebebi haline gelmiştir.

2. 3540 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler⁸

1989 yılındaki değişiklik, Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınma hükümlerinde esaslı sistem bozukluğuna, hatta Anayasa'nın 66/III. maddesine aykırılığa yol açmıştır.⁹ 3540 sayılı kanunla TVK'nın vatandaşlığa alınma usulünde (m.10) yapılan değişiklik neticesinde “*şarta bağlı olarak vatandaşlığa alınma*” müessesesi vatandaşlık hukukuna girmiştir. Ancak kanun koyucu hangi şart veya şartların ilgiliden isteneceği konusunda hiçbir açıklama getirmemiş, bu hususu idarenin takdirine bırakmıştır. Oysa Anayasa'nın 66. maddesine göre, vatandaşlığın kazanılması ve sona ermesi şartlarının kanunla açıkça düzenlenmesi icap eder (*kanunilik ilkesi*).¹⁰ Anılan kanun ile ayrıca İçişleri Bakanlığına vatandaşlığa alınma şartlarını taşımayan talepleri reddetme yetkisi tanınmış (TVK m.11/III) ve vatandaşlığa alınma kararlarının hangi andan itibaren hüküm ifade edeceği de açıklığa kavuşturulmuştur (TVK m. 10) .

⁷ Dikkat edilirse, sebepler aynı olmakla beraber, kaybettirme ve çıkarma kararlarının hüküm ve sonuçları bakımından önemli bir farklılık bulunmaktadır. Türk vatandaşlığından çıkarılanlar bir daha hiçbir suretle Türk vatandaşlığını kazanamazlar. Buna mukabil, Türk vatandaşlığı kaybettirilenler için böyle bir yasak söz konusu değildir.

⁸ RG, 29.4.1989-20153.

⁹ Bu konuda bkz., Tanrıbilir, “Türk Vatandaşlığı Kanununda 3540 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 6(1990), S. 2, 518 vd.

¹⁰ 3540 sayılı kanunun gerekçesinde şartın, ilgilinin taşıdığı vatandaşlığı terk olacağı belirtilmiş olmakla beraber kanun metnine bu ifade yazılmamıştır (Bu konuda ayrıntılı bilgi ve hükmün eleştirisi için Tanrıbilir, 523 vd.). Uygulamada idare, vatandaşlığa alınmayı talep eden kişilerden, taşıdığı vatandaşlığı terk şartını ileri sürmüş ve bu konuda çıkan uyuşmazlıklar yargıya intikal etmiştir. Maalesef Danıştay, idarenin kanunda bulunmayan bir şartı ileri sürmesini, vatandaşlık hukukunun anayasal esaslarını göz ardı ederek, yasal bulmuş ve işlemi iptal eden yerel mahkeme kararlarını bozmuştur. (Yargı kararları için bkz., Doğan/Odabaşı, *Yargı Kararları Işığında Vatandaşlık ve Yabancılar Hukuku*, Ankara 2004, 113-115).

3. 3808 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler¹¹

1980 sonrasında, dönemin şartlarına göre Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun kaybettirme ile ilgili 25. maddesine eklenen (g) bendi ve tasfiye hükmü 1992 yılında yürürlükten kaldırılmış ve 3808 sayılı kanunla bu maddeye göre vatandaşlığını kaybetmiş olanların haklarını (vatandaşlık ve mallarını) iadeye yönelik hükümler getirilmiştir. Anılan kanunla, haklarında TVK'nın 25/g maddesine göre kaybettirme kararı alınmış olanların nüfus kütüklerindeki kayıtlarının, müracaatlarına ve herhangi bir işleme gerek kalmaksızın İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nce canlandırılması öngörülmüştür. Ayrıca bu gibi kişilerin Türkiye'de bulunan ve hazinece tasfiye edilen malları veya bu malların bedelleri hak sahiplerine iade edilecektir.

4. 4112 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler¹²

1995 yılında çıkarılan bu kanun ile Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun çıkma ile ilgili hükümlerinde yine değişiklik yapılmıştır. Öncelikle vatandaşlıktan çıkma için askerlik hizmetinin tamamlanmış olmasını arayan şart yürürlükten kaldırılmış ve sonra da çıkmanın sonuçlarını düzenleyen 29. madde esaslı olarak değiştirilmiştir.¹³ Asli Türk vatandaşı iken Türk vatandaşlığından izin alarak çıkanlar, özel statülü yabancılar kategorisine dahil edilmişlerdir. Bu kişilerin bazı sınırlamalar dışında ikamet, seyahat, çalışma, miras ve mal edinme haklarından aynen Türk vatandaşı gibi yararlanmaya devam edecekleri bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır.¹⁴

5. 4866 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler¹⁵

2003 yılında çıkarılan 4866 sayılı kanunla Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasını ve çıkmayı düzenleyen hükümlerinde değişiklik yapılmıştır.¹⁶

¹¹ RG, 4.4.1992-21248.

¹² RG, 12.6.1995-22311.

¹³ Bu konuda bkz., Turhan, *Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları, Vatandaşlık ve Yabancılar Hukukunda Gelişmeler*, İstanbul 24-25 Eylül 1998, 101 vd.

¹⁴ Bu kişilere İçişleri Bakanlığı tarafından özel bir kimlik kartı verilerek TVK m. 29 dolayısıyla haklarını kullanabilmeleri temin edilmeye çalışılmıştır.

¹⁵ RG, 12.6.2003-25136.

¹⁶ Bu konuda bkz., Doğan, "Vatandaşlık Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi-

4866 sayılı kanunla TVK'nın 5. maddesinde yapılan değişiklikle, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması konusunda kadın-erkek farkı kaldırılmıştır. Artık sadece Türk vatandaşı erkeklerle evlenen yabancı kadın değil, Türk vatandaşı kadınlarla evlenen yabancı erkek de bu madde uyarınca Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Ayrıca TVK'nın 5. maddesindeki evlenmenin sadece taleple vatandaşlık kazanımına yol açan düzenlemesi yürürlükten kaldırılmış, gerçek evlilik bağının varlığı halinde taleple vatandaşlığın kazanılmasını mümkün kılan bir düzenleme getirilmek istenmiştir.¹⁷ TVK'nın yeni 5. maddesinin uygulanması usul ve esaslarının yönetmelikle düzenlenmesi öngörülmüştür. Çıkarılan yönetmelik,¹⁸ kanun koyucunun gerekçede belirtmekle beraber, maddeye yazmadığı hususları da ihtiva edecek şekilde hazırlanmıştır. Gerekçede evlenme nedeniyle vatandaşlık için başvuran kişinin güvenlik soruşturmasına tabi tutulması uygulamasına geçileceği ifade edilmiştir. Güvenlik soruşturmasına ilişkin yeni 5. maddede hiçbir hüküm bulunmazken yönetmeliğin 2. maddesinde kanunda belirtilen şartların yanı sıra ilgilinin vatandaşlığı kazanmasında *"kamu düzeni, milli güvenlik ve genel ahlak açısından sakıncalı olmaması"* şartı aranmıştır. Dolayısıyla kanunda aranmayan bir şart yönetmelikle getirilmiş ve bu sefer de yönetmeliğin Anayasa m. 66/III'e (kanunilik ilkesine) aykırı olması durumu ortaya çıkmıştır.

Değişikliğin yarattığı sorunlar bununla sınırlı değildir; evlenmeyele vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümde değişiklik yapılırken bu yolla vatandaşlık kazanmanın çocuklara etkisini¹⁹ düzenleyen 14.

ne İlişkin Kanun Tasarısı Çerçevesinde Bir Değerlendirme", *GHFD*, 3(1999), S. 1-2, 31 vd.; Güngör, "The Acquisition of Turkish Nationality by way of Marriage Following the June 2003 Amendment", *Ankara Law Review*, 1(2004), S. 1, 33 vd.; Sargın, "Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda Değişiklik Yapan 2003 Tarihli 4866 Sayılı Kanun kapsamında Bir Değerlendirme", *AHFD*, 53(2004), S. 1, 29 vd.

¹⁷ Yeni TVK m. 5'e göre, yabancı eş, en az üç yıldır bir Türk vatandaşıyla evli olması, fiilen eşiyile birlikte yaşaması ve evliliğinin de talep tarihinde devam ediyor olması şartlarının gerçekleşmesi halinde evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanır.

¹⁸ *RG*, 24.5.2004-25471.

¹⁹ Evlenmenin butlanı halinde batıl evlilik içinde dünyaya gelen çocukların vatandaşlık durumu TVK'nın 5. maddesinde düzenlendiği halde, kadının bu evlilikten önce sahip olduğu ve onunla beraber Türk vatandaşlığını kazanan çocuklarının vatandaşlığı konusunda hâlâ kanunda herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Anayasa'nın 66/III. maddesine dayanılarak evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazanan analarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanan küçükler, aksine bir düzenleme bulunmadığı için, bu evliliğin butlanına karar verilmesi halinde vatandaşlıklarını muhafaza edeceklerdir.

maddede gerekli düzenlemenin yapılması gerekirdi. Zira bu maddede sadece Türk vatandaşı erkekle evlenen yabancı kadının evlenme nedeniyle Türk vatandaşlığını kazandığı takdirde, hangi hallerde çocuklarının ona bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanacakları düzenlenmiştir. Yapılan değişiklik neticesinde Türk vatandaşıyla evlenen kadın veya erkek bu yolla Türk vatandaşlığını kazanma imkanına sahip iken, sadece kadının küçük çocukları ona bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilecektir.

Bir başka sorun da, yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınmada karşımıza çıkmaktadır. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun ilk halinin sistematigi gereği, evlenme yoluyla vatandaşlığa alınma yolundan yararlanılamaması halinde *"istisnai olarak vatandaşlığa alınmadan (m. 7/b)"* yararlanma yolu açık bırakılmıştı. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükmünün yeni hali karşısında bu yolun tatbik kabiliyeti kalmamıştır. Diğer bir sorun da *"seçme hakkıyla vatandaşlığın kaybında"* kendini göstermektedir. Türk vatandaşlığını evlenme yoluyla kazanan yabancı kadın, bu evliliğin sona ermesinden itibaren üç yıl içinde seçme hakkını kullanarak Türk vatandaşlığından ayrılabilir. TVK'nın sisteminin sonucu olarak sadece kadın için öngörülen bu imkanı düzenleyen hükmün, TVK'nın 5. maddesinde yapılan değişiklikle beraber yeniden ele alınması gerekirdi.

4866 sayılı kanunla ayrıca vatandaşlıktan çıkmanın şartları yeniden düzenlenmiş ve çıkma iznini vermeye yetkili olan makam İçişleri Bakanlığı olarak gösterilmiştir. Böylece uygulamada, kanunda olmadığı halde aranılan *"güvenlik yönünden sakıncasının bulunmaması"* şartı kanun metnine girmiştir. Bu arada 20. maddede çıkma iznini verme konusunda idareye takdir yetkisi tanıyan bir ifade kullanılmıştır.

6. 5203 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklik²⁰

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan son değişiklik ise, çıkmanın sonuçlarını düzenleyen 29. maddeye ilişkindir. 4112 sayılı kanunla izinle Türk vatandaşlığından çıkanların yararlanabilecekleri haklar sayılırken, 5203 sayılı kanunla bu kişilerin yararlanamayacakları haklar sayılmış ve bunların dışında kalan haklardan (bazı sınırlamalar dahilinde) yararlanmaları kabul edilmiştir. Buna göre, doğumla Türk va-

²⁰ RG, 6.7.2004-25514.

tandaşı olup da, İçişleri Bakanlığundan vatandaşlıktan çıkma izni alanlar ve bunların vatandaşlıktan çıkma belgesinde kayıtlı reşit olmayan çocukları “özel statülü yabancı” konumuna sokulmuşlardır. Bu kişiler Türkiye Cumhuriyeti’nin millî güvenliğine ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, askerlik hizmetini yapma yükümlülüğü ve seçme-seçilme, kamu görevlerine girme ve muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tâbi olmak şartıyla Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler.

7. Sonuç

TVK Tasarısının “Genel Gerekçe”sinde,

“Ülkemizde vatandaşlık hizmetleri ile ilgili temel kanun 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’dur. Uygulamaya konulduğu 22/5/1964 tarihinden beri bu Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır. Dönemin şartları içerisinde ortaya çıkan güncel ihtiyaçların zorlamasıyla yapılan bu değişiklikler Kanunun sistematüğinde bozulmalara neden olmuştur. Zaman içinde yapılan değişikliklerle Kanunun bozulan sistematüğünün, hukuk ilkelerine uygun şekilde yeniden düzenlenmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.”

ifadesi yer almaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda yapılan değişiklikler, kanunun yapısı ve sistematüğü üzerinde durulmadan yapılmıştır. Dolayısıyla gerçekten de kanunun yapısı zarar görmüştür. Ancak yine de TVK’da yapılan değişiklikler, düzeltilemeyecek ya da asıl metin üzerinde giderilemeyecek nitelikte görülmemektedir. TVK’nın kendi yapısı içinde gerekli düzeltmelerin yapılmasının mümkün olduğu düşünülmektedir.

Bununla beraber, kanun koyucu Türk vatandaşlığının kazanılması ve sona ermesi yollarını, 403 sayılı kanundan daha iyi, daha sistematik, daha mantıklı ve güncel gelişmelere uygun olarak yeniden ele alma iddiasında olabilir.

Kanun koyucu vatandaşlığın kazanılması ve sona ermesini farklı yollara, şartlara ve usule tabi tutarak düzenlemeyi düşünüyor olabilir. Bu takdirde hazırlanan tasarının gerekçesinde bu haklı ve kabul edilebilir iddianın dile getirilmesi beklenirdi.

B. Anayasa'nın 66. Maddesinde Yapılan Değişiklik

TVK Tasarısı'nın gerekçesinde getirilen bir diğer sebep, Anayasa'nın 66. maddesinde değişiklik yapılmış olmasıdır:

“Kanunun yürürlükte bulunduğu dönemde kabul edilen 1982 Anayasası'nın Türk vatandaşlığı ile ilgili 66 ncı maddesinde 2001 yılında değişiklik yapılmış, vatandaşlığın kazanılmasında ana ile baba arasındaki ayrım ortadan kaldırılarak, Anayasa'nın temel ilkelerinden olan kanun önünde kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.”

Anayasa'nın 66. maddesinin ikinci fıkrası 2001 yılında değiştirilmeden²¹ önce şu hükmü ihtiva ediyordu: *“Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür.”*²² Yabancı babadan ve Türk anadan olan çocuğun vatandaşlığı, kanunla düzenlenir.” Doktrinde birbirini takip eden iki cümlelerin birbiriyle çeliştiği tartışmasız olarak kabul edilmekteydi.²³ 2001 Anayasa değişikliğinde, bu hükmün ikinci cümlesi yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Anayasa'nın 66. maddesi ile, 1981 yılında 2383 sayılı kanunla değişik Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 1. maddesi uyumlu hale gelmiştir. Çünkü kanun koyucu, Anayasa'nın bu hükmü değiştirilmeden çok önce gerekli değişikliği yaparak, Türk vatandaşlığının kan esasıyla kazanılması bakımından ana ile baba arasındaki farkı sona erdirmiştir. Dolayısıyla 2001 yılında Anayasa'nın 66. maddesindeki birbiriyle çelişen hükmün kaldırılması şeklindeki değişikliğin yeni bir vatandaşlık kanunu hazırlanması için gerekçe gösterilmesinin sebebi son derece anlaşılmalıdır.

C. Yeni bir Türk Medeni Kanununun Hazırlanmış Olması

Gerekçe;

“2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun ge-

²¹ RG, 17.10.2001-24556 (3.10.2001 gün ve 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun m. 23)

²² Türk Vatandaşlık Hukukunda, Anayasa'nın 66. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *“Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür”*, hükmüyle kan esasıyla vatandaşlığın kazanılmasının anayasal esas olarak kabul edildiği sonucuna varılmaktadır. Anayasada sadece kan esasının belirtilmiş olması, kanun koyucunun diğer vatandaşlığı kazanma yollarını sınırladığı anlamına gelmez. Nitekim, TVK'da kan esasının yanı sıra vatansızlığı önleme gayesiyle toprak esasıyla Türk vatandaşlığının kazanılması da düzenlenmiştir.

²³ Uluocak, 24; Nomer, *Vatandaşlık Hukuku*, 11. B, İstanbul 1997, 46-47; Aybay, *Yurttaşlık(Vatandaşlık) Hukuku*, Ankara 1982, s. 28-29.

tirdiği düzenlenmeler ile Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun hükümlerinin birbirine uyumunun sağlanması açısından da yeni bir düzenleme zaruret halini almıştır." İfadesiyle, her iki kanun arasında uyumun sağlanmasının hedeflendiği görülmektedir. İki kanun arasında kullanılan kavramlar itibariyle farklılık yaratan bir kaç ifade mevcuttur. Bunlardan birisi "*nesebin tashihi*" müessesesidir.

Önceki Medeni Kanun'un yürürlükte olduğu dönemde hazırlanan TVK nesebin tashihine, yabancı anadan Türk babadan evlilik dışı olan çocuğun babası ile arasında soy bağına kuran bir yol olarak çocuğun Türk vatandaşlığını kazanması neticesini bağlamıştır (TVK m. 2/a). Eski Medeni Kanun'a göre ana babanın evlenmesi ve hakim kararıyla evlilik dışında doğan çocukla babası arasında soy bağı tesis edilebiliyordu. Yeni Türk Medeni Kanunu'nda ise, nesebin tashihi ifadesi yer almamaktadır. Ancak kanunun 292-294. maddelerinde çocuğun anası ile babasının birbiriyle evlenmesinin çocukla babası arasında soy bağına kurması öngörülmüştür.

Nesebin tashihi ifadesi dışında nesep, hüsnüniyet, reşit olma, ika-metgah ve mümeyyiz olma gibi tabirler de yeni Türk Medeni Kanunu'nda bulunmamakta, bu tabirler yerine sırasıyla soy bağı, iyiniyet, ergin olma, yerleşim yeri ve ayırt etme gücü tabirleri kullanılmaktadır. Bunların dışında, TVK'nın tamamı incelendiğinde, yeni Türk Medeni Kanunu ile uyuşmayan ve kanunun toptan değiştirilmesini gerektirecek hükümler bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, sadece yeni tarihli bir kanunda bazı kavramların eşanlamlı karşılıklarının kullanılması önceki kanunun değiştirilmesi sebebi olamaz.

D. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesiyle Uyum

TVK Tasarısı'nın hazırlanmasına getirilen bir diğer gerekçe de, vatandaşlık mevzuatımızın Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'yle²⁴ uyumudur:

"Ayrıca, uluslararası düzeyde vatandaşlık konularında bağlayıcı düzenlemelere gidilmeye başlanmıştır. 1 Mart 2000 tarihinde yürürlüğe giren

²⁴ *European Treaty Series-No.166 ve International Legal Materials*, Vol. 37(1998), S. 1-3, 47-55. Sözleşme hakkında bkz., Güngör, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi*, MHB, Yıl 17-18(1997-1998), S. 1-2, 231 vd.; sözleşmenin Türk Vatandaşlık Hukukuyla karşılaştırılması için bkz. Tanrıbilir, *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku*, MHB, Yıl 22 (2002), S. 2, 791 vd.

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi konularında önemli ilkeler benimsemiştir. Sözleşme, vatandaşlık hukukunun cinsiyet, din, ırk, renk ya da ulusal veya etnik köken açısından ayrımcılık oluşturan herhangi bir uygulama içermeyeceğini kabul etmiştir. Diğer yandan Sözleşme, devletlerin çok vatandaşlık olgusuna olumlu yaklaşımda bulunmalarını öngörmektedir.

Bu sözleşmeyi Avrupa Konseyi üyesi 12 ülke onaylamış, 27 ülke de imzalamıştır. Ülkemiz bu sözleşmeyi henüz imzalamamakla birlikte, Avrupa Birliği üyeliği sürecinde ülkemizin gündemine gelmesi muhtemel görünmektedir. Çünkü Avrupa Birliği düzeyinde yapılan değerlendirmelerde vatandaşlık alanında Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin temel alınması gerektiği yönünde eğilim ağırlık kazanmıştır."

Eğer bu sözleşme kanunun yeniden hazırlanmasının bir gerekçesi olarak gösteriliyorsa, buna katılmak mümkün değildir. Bir kere anılan sözleşme, Türk hukukunda gözetilmeyen hiç bir önemli ilke getirmemektedir²⁵. İkinci olarak, sözleşmenin "*vatandaşlık hukukunun cinsiyet, din, ırk, renk ya da ulusal veya etnik köken açısından ayrımcılık oluşturan herhangi bir uygulama*" içermemesi esası, Türk Vatandaşlık Hukukunun temel ilkesidir. Anayasa'nın 10. maddesinde bu husus açıkça hükme bağlanmıştır.²⁶ Üçüncü olarak, âkit devletlerin çok vatandaşlık olgusuna olumlu yaklaşımlarının sözleşmeyle hedeflendiği ve Türk hukukunun da bu hedefe uydurulacağı gerekçede belirtilmektedir. Ülkemizin temel kanunlarından birini değiştirmeye kalkan iradenin yürürlükten kaldırdığı kanunun hükümlerinden habersiz olması gibi bir ihtimal düşünülemez (düşünmek istemiyoruz). Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun kan esasından seçme hakkıyla vatandaşlıktan ayrılma yoluna kadar muhtelif hükümleri çok vatandaşlık hallerine cevaz vermekte ve Türk vatandaşı olmak isteyen hiç kimseyi önceki vatandaşlığını terke zorlamamaktadır.²⁷ Kaldı ki, kanunun 22. maddesinde açıkça Türk vatandaşlığını muhafaza ederek başka bir devlet vatandaşlığını kazanma düzenlenmiştir. Kısacası Türk hukukunun çok vatandaşlığa yaklaşımı olumludur.

²⁵ Bkz., Tanrıbilir, 795-797.

²⁶ Bu konuda bkz., Tanrıbilir, 797-800.

²⁷ Aslında vatandaşlığını terke zorlama özellikle Batı Avrupa vatandaşlık kanunlarının yöntemidir ve bu nedenle zor durumda kalan Türk vatandaşları için kanunun çıkma ve sonuçlarıyla ilgili hükümlerde değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca bkz. Aybay, 201 vd.

Gerekçede Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin imzalanması yönündeki eğilimden ve zorlama ihtimalinden bahsedilmektedir.²⁸ Yalnız unutulmamalıdır ki, bu sözleşme sadece vatandaşlık hukukunun ilkelelerini, vatandaşlığın kazanılması ve kaybındaki esasları düzenlemektedir. Bu konuların yanı sıra, Türk hukukunda tarihi bir bilgi olarak kalmasını temenni ettiğimiz arazi terk ve ilhakı da düzenlenmektedir. Bundan başka, askerlik yükümlülüğünden muafiyet veya alternatif sivil hizmet gibi Türk hukukunda bulunmayan ve son zamanlarda tartışmaya açılan hususlar da bulunmaktadır.²⁹ Dolayısıyla bu sözleşmeye taraf olmamızın oldukça fazla tartışılması gerekecektir. Ancak vatandaşlık kanunumuzda değişik nedenlerle sistemi bozan veya sadece kadına ve onun çocuklarına imtiyazlı konum sağlayan hükümlerin "ayırım yasağı" ilkesi çerçevesinde yenilenmesi isteği yerindedir.

E. Vatandaşlıkla İlgili İşlemlerde Kolaylık

Gerekçede son olarak yeni bir vatandaşlık kanunu hazırlamanın nedeni olarak vatandaşlığa alınma usulünü kolaylaştırma sayılmıştır:

"Diğer yandan, küreselleşmenin bir sonucu olarak ulaşım imkânlarının artması ile Türkiye ile tarihi ve sosyolojik bağları bulunan veya bulunmayan ve Türkiye dışında yaşayan bir çok yabancının Türk vatandaşlığını kazanmaya yönelik başvurularında büyük artışların olduğu gözlemlenmiştir. Başvuruların sağlıklı ve hızlı bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin de uyguladığı bir yol olarak Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılara Türk vatandaşlığının daha kolay verilmesi suretiyle, bu kişilerin ülkemize kazandırılmaları da önem arz etmektedir."

Eğer kanun koyucunun amacı, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunacak kişilere daha kolay yoldan vatandaşlık vermek ise, bu yol zaten 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda düzenlenmiştir. Anılan kişiler, Kanunun "istisnai vatandaşlığa alınma" başlığını taşıyan 7. maddesinin, (d) bendinde "Türkiye'ye sanayi tesisleri

²⁸ Bu husus Avrupa Birliği Uyum Komisyonu raporunda da ifade edilmektedir. Ayrıca raporda Türkiye'nin Avrupa Birliği Müktesebatı'na uyum çalışmaları içinde vatandaşlık konusunun yer almadığı da belirtilmektedir.

²⁹ Bu konudaki tereddütler tasarı hakkında hazırlanan rapor ve karşı oy yazılarında da ifade edilmiştir.

getiren sosyal, ekonomik alanlarda veya bilim, teknik veya sanat alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen kimseler” olarak düzenlenmiştir.

Bu kişiler ikamet ve yerleşme niyeti dışındaki diğer vatandaşlığa alınma şartlarını taşımaları şartıyla bu yoldan yararlanabilirler. 403 sayılı kanunun 7. maddesinin (d) bendi dışında (e) bendinde de vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler düzenlenmiştir. Anılan hükümlerin, özellikle takımların yabancı oyuncu kontenjanına katkıda bulunma amacıyla ülkemizde birkaç aydır bulunan ve tek kelime Türkçe bilmeyen sporcular için sıklıkla kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla mevcut düzenleme *“vatandaşlığa alınmak istenen kişiler”* için herhangi bir sıkıntı yaratmamaktadır.

Tasarının 12. maddesinde Türk vatandaşlığını istisnai olarak kazanabilecek kişiler arasında 403 sayılı kanunun 7. maddesinin (d) ve (e) bentlerinde sayılan yabancılar yer almaktadır. Tasarının, *“Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller”* başlığını taşıyan 12. maddesine göre, maddede sayılan kişiler tasarının 11. maddesinin (g) bendinde aranan şartı taşımak kaydıyla Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Tasarının 11. maddesinin (g) bendinde sayılan şart ise, vatandaşlığa alınmak isteyen kişinin milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamasıdır. Böylece tasarıyla uygulamadaki fiili durum yasalaştırılmış olmaktadır. Kanaatimizce, 403 sayılı kanunun 7. maddesinin ilk cümlesinde yapılacak bir değişiklikle de bu kolaylık sağlanabilirdi.

III. Tasarının Yapısı ve Çeşitli Hükümleri

Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’ndan farklı bölümlenmeye sahiptir. 403 sayılı kanun, beş bölümden oluşmaktadır ve ilk iki bölüm kendi arasında birbirine simetrik alt başlıklara sahiptir. İlk iki bölüm kanun yoluyla, yetkili makam kararıyla ve seçme hakkının kullanılması yollarıyla vatandaşlığın kazanılması ve kaybının gerçekleşmesini öngörmektedir. Ancak bu simetri kaygısı bazı hallerde alt başlıkla bağdaşmayan durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, TVK m. 5/I’deki evlenme ile vatandaşlığın kazanılması, kanun yoluyla vatandaşlığın kazanılması olarak düzenlenmekle beraber, esasen seçme hakkını kullanmak suretiyle vatandaşlığın kazanılmasıdır. Keza, TVK m. 19’deki evlenme

yoluyla vatandaşlığın kaybı da, üst başlığının kanun yoluyla vatandaşlığın kaybı olmasına rağmen, seçme hakkının kullanılmasıyla vatandaşlığın kaybıdır. Zira belirtilen hallerde vatandaşlık, kanunda öngörülen şartları taşıyan kişinin talebi ile kazanılmakta veya sona ermektedir. Eğer gerçekten bu yollar kanun yoluyla vatandaşlığın kazanılması veya kaybı olsalardı değişiklik, ilgilinin talebine veya yetkili makamın karar vermesine ihtiyaç olmaksızın kendiliğinden, kanunda belirtilen hukuki olay veya işlemlerin neticesinde ortaya çıkardı. Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı simetri kaygısını bir tarafa bırakmış ve Türk vatandaşlığını altı bölümde düzenlenmiştir.

Birinci Bölüm, kanunun amacını, kapsamını, tanımları ve bu kanunla ilgili idari organları düzenlemektedir (m. 1-4). Görüldüğü üzere, son zamanlarda kanunların hazırlanmasında izlenen yöntem, burada da aynen uygulanmıştır.

İkinci Bölümde, “*Türk Vatandaşlığının Kazanılması*” başlığı altında bütün vatandaşlığın kazanılması yolları ele alınmaktadır (m. 5-22). Vatandaşlığın kazanılması başlıca iki şekilde gerçekleşmektedir: (1) Doğumla kazanılan vatandaşlık (m. 6) ve (2) Sonradan kazanılan vatandaşlık (m. 9). Doğumla vatandaşlığın kazanılması da iki halde mümkündür: Soy bağı esası ve toprak esası. Vatandaşlığın sonradan kazanılması ise şu hallerde mümkündür: Yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kazanılması, evlenme, evlat edinme ve seçme hakkının kullanımıyla vatandaşlığın kazanılması.

Üçüncü Bölümde ise, Türk vatandaşlığının kaybı yolları düzenlenmektedir (m. 23-35). Üçüncü bölüme göre vatandaşlık, yetkili makam kararıyla veya seçme hakkının kullanılmasıyla sona ermektedir. Tasarıda yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kaybı çıkma, kaybettirme ve vatandaşlığa alınmanın iptali halinde mümkündür.

Dördüncü Bölümün konusu, Türk vatandaşlığının ispatı ve vatandaşlık ihtilaflarıdır (m. 36-37).

Beşinci Bölümde, vatandaşlığın kazanılması ve kaybıyla ilgili bazı işlemler “*ortak hükümler*” başlığı altında yer almaktadır (m. 38-42).

Altıncı ve son bölüm, “*çeşitli hükümler*” başlığını taşımakta olup, bu bölümde (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşları (m.43), (2) 403 sayılı kanuna göre Türk vatandaşlığını kaybedenler (m. 44), (3) çifte vatandaşlık talebi (m. 45), (4) masraflar ile intikal hükümleri (m. 46-47) yer almaktadır.

(1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının Türk vatandaşlığına alınmalarına ilişkin ilk düzenleme 2003 yılında 403 sayılı kanuna eklenen bir madde³⁰ ile olmuştur. Anılan ek madde, Türk vatandaşlığına geçmek isteyen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının yetkili makama başvurarak Türk vatandaşı olmak istediklerini beyan ettikleri takdirde, Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanmalarını öngörmektedir.³¹ Tasarı da ise, taleple Türk vatandaşlığını kazanma imkanı, sadece Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlığını asli olarak kazanan kişilere tanınmaktadır(m. 43/1). Anılan devlet vatandaşlığını sonradan kazananların yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınma yolundan yararlanabilecekleri de ayrıca hükme bağlanmaktadır (m. 43/2).

(2) Tasarıda Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 25. maddesinin izin almaksızın yabancı devlet vatandaşlığını kazanma (a bendi) ve askerlikle ilgili kayıp halleri (ç, d ve e bentleri) hakkında bir hüküm yer almaktadır. Sayılan sebeplere dayanılarak vatandaşlığı kaybettirilenlerin başvurmaları halinde, milli güvenlik ve kamu düzeni açısından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, Türkiye'de ikamet etme şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulu kararı ile yeniden Türk vatandaşlığına alınabilmeleri imkanı getirilmektedir (m. 44). 403 sayılı kanununa göre, 25. madde uyarınca vatandaşlığı hangi sebeple olursa olsun kaybettirilen kişilerin, ikamet şartı aranmaksızın yeniden vatandaşlığa alınma yolundan yararlanmaları mümkündür (m. 8). Bu durumda kanun koyucu, kaybettirme sebepleri arasında bir ayırım yapmakta, 403 sayılı kanunun 25. maddesinin (a), (ç), (d) ve (e) bentlerine göre vatandaşlığı kaybettirilenlere ayrıcalık tanımaktadır. Tasarının 44. maddesindeki ayırıma gerekçe olarak, bu sebeplere dayanılarak kaybettirme³² uygulamasına son verilmesi gösterilmektedir. Öte yandan,

³⁰ RG, 3.6.2003 - 25127.

³¹ Ayrıca maddenin uygulanmasını göstermek üzere bir de yönetmelik çıkarılmıştır. Bkz., RG, 24.5.2004-25471.

³² Tasarının ilgi hükmüne göre, "**MADDE 29-** (1) Aşağıda belirtilen eylemlerde bulundukları resmi makamlarca tespit edilen kişilerin Türk vatandaşlığı Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile kaybettirilebilir.

a) Yabancı bir devletin, Türkiye'nin menfaatlerine uymayan herhangi bir hizmetinde bulunup da bu görevi bırakmaları kendilerine yurt dışında dış temsilcilikler, yurt içinde ise mülki idare amirleri tarafından bildirilmesine rağmen, üç aydan az olmamak üzere verilecek uygun bir süre içerisinde kendi istekleri ile bu görevi bırakmayanlar,

b) Türkiye ile savaş halinde bulunan bir devletin her türlü hizmetinde

tasarının askerlikle ilgili kaybettirme sebebi, izin almaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapmadır (m. 29/1-c). Muhtelif devletlerin vatandaşlık kanunlarında yabancı bir devletin hizmetinde bulunma vatandaşlığı kayıp sebebi olarak öngörülmüştür.³³ Tasarı hakkında Meclis Avrupa Birliği Uyum Komisyonu'nun düzenlediği rapordan, komisyonun askerlik görevini yapmayanlara ilişkin kaybettirme uygulamasına son verilmesinin sebebinin araştırdığı görülmektedir. Komisyona İçişleri Bakanlığı yetkilisinin verdiği bilgiye göre bu değişikliğin dayanağı, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin *"kimsenin rızası dışında vatandaşlığının kaybettirilmemesi"* ilkesidir. Sözleşmenin 4. maddesinde vatansızlığı önlemek amacıyla bu ilkeye özellikle yer verilmiştir. Ancak yine aynı sözleşmenin 7. maddesinde de vatandaşlığın ilgilinin rızası dışında sona erdirilebileceği haller sayılmıştır. Bu hallerden birisi, kişinin yabancı bir devletin silahlı kuvvetlerinde kendi isteğiyle hizmette bulunmaktır (m. 7/c). Tasarı, raporlar ve sözleşme hükümleri birlikte ele alındığında bazı hususlar dikkati çekmektedir. Tasarıyı hazırlayanlar kimsenin rızası dışında vatandaşlığının kaybettirilmemesi ilkesine bu kadar önem atfediyorlarsa, niye tasarının vatandaşlığın kaybı bölümünde kaybettirme ve vatandaşlığa alınmanın iptaline yer vermişlerdir? Vatandaşlığın kaybettirilmesinin, Anayasal bir yükümlülük olan askerlik yükümlülüğünü yerine getirmemenin müeyyidelerinden biri olarak artık görülmek istenmediği açıkça yazılamaz mıydı?

(3) Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır (m. 45). 403 sayılı kanuna 2383 sayılı kanunla getirilen izinle, yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanma-çok vatandaşlık hali (m. 22/III), tasarıda kaldırılmaktadır. Böylece, özellikle hükmün çıkmayı düzenleyen hükümler arasında bulunmasına yönelik eleştiriler de karşılanmış bulunmaktadır. Türk vatandaşlığının kazanılması veya kaybıyla ilgili olmayan çok vatandaşlık statüsünün

Bakanlar Kurulunun izni olmaksızın kendi istekleriyle çalışmaya devam edenler,

c) İzin almaksızın yabancı bir devlet hizmetinde gönüllü olarak askerlik yapanlar.

³³ Bkz., <http://opm.gov/extra/investigate/IS-01.pdf>

ayrı bir başlık altında düzenlenmesi yerinde olmuştur.

(4) Son bölümde ayrıca masraflar ve intikal hükümleri (m. 46 vd.) de bulunmaktadır. Burada dikkati çeken husus, yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınmada öngörülen beş yıllık ikamet süresinin, Türk soylu yabancılar için 31.12.2010 tarihine kadar iki yıl olarak uygulanmasına ilişkin hükümdür (Geçici madde 1). Bilindiği üzere, Türk soylu yabancılar, istisnai olarak vatandaşlığa alınmadan yararlanabilecek kişilerdendir (403 sayılı kanun m. 7/c). Bu yoldan yararlanacak kişilerden ikamet (ve yerleşme niyeti) şartı aranmaz. Tasarının Geçici Madde 1'in gerekçesinde, uygulamada Türk soylu yabancılar için iki yıl ikamet şartı arandığı ve maddede öngörülen geçiş süresinin sonunda Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'yle uyumun sağlanacağı belirtilmektedir. Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda aranmayan bir süre uygulamada neye dayanarak aranıyor sorusu akla gelmektedir. Zira, Anayasa'nın 66. maddesinin III. fıkrası gereği, vatandaşlığın kazanılması ve kaybı şartlarının açıkça kanunla düzenlenmesi gerekir. O halde idarenin Türk soylu yabancıları vatandaşlığa alma için iki yıl ikamet şartı araması bu anlamda Anayasa'ya aykırıdır.

IV. Sonuç

Yukarıda halen meclis gündeminde bulunan ve komisyon raporlarının tamamlanması beklenen Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın hazırlanması nedenleri üzerinde durulmuştur. Tasarının vatandaşlığın kazanılması ve kaybına ilişkin hükümleri ayrı bir inceleme konusudur. Tasarının gerekçesi ve muhtelif hükümlerinden anlaşıldığı kadarıyla, kanunu hazırlayanlar kesinlikle 403 sayılı kanunu yürürlükten kaldırmaya karardır. Ancak bu kararlarını dayandırdıkları gerekçeler, yukarıda da belirtildiği üzere çok haklı veya çok kuvvetli gerekçeler değildir. Umarız, tasarı kanunlaşmadan önce bir kez daha gözden geçirilebilir. Aksi halde son zamanlarda yürürlüğe giren pek çok kanun gibi bu kanun da daha yürürlüğe girmeden değiştirilen bir kanun olmaktan kurtulamayacaktır. Bu da tam bir kısır döngüye yol açacaktır. Çünkü tasarının hazırlanma nedenlerinin başında, mevcut kanunun pek çok değişiklik geçirmesi ve yapısının bozulması gelmektedir.